

Filosofia științei

**FILOSOFIA APLICABILITĂȚII
MATEMATICII:
MODELE TEORETICE**

Cătălin Bărboianu

INFAROM

Târgu Jiu, 2021

INFAROM – PhilScience Press
Filosofia științei
office@infarom.ro
<http://www.infarom.ro>

ISBN 978-973-1991-91-7

Editura: **INFAROM**
Autor: **Dr. Cătălin Bărboianu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BĂRBOIANU, CĂTĂLIN

Filosofia aplicabilității matematicii : modele teoretice / Cătălin Bărboianu. - Târgu Jiu : Infarom, 2021

Conține bibliografie

ISBN 978-973-1991-91-7

51

Copyright © INFAROM 2021

Această lucrare este supusă copyright-ului. Toate drepturile sunt rezervate editurii INFAROM, atât în ceea ce privește întregul material, cât și părți ale acestuia, în special drepturile de traducere, retipărire, folosirea formulelor și tabelor, citare, înregistrare audio, copiere pe microfilm sau pe orice alt suport, precum și depozitarea în bănci de date.

Reproducerea acestei publicații sau a părților acesteia este permisă numai sub prevederile legilor privind drepturile de autor, cu aprobarea expresă a editurii INFAROM.

Dedic această lucrare regretatului Profesor Solomon Marcus, care, în anul întâi de facultate, m-a învățat că matematica pură, pe care o creăm pe hârtie atât de liber, dar cu un simț special, se regăsește în natură, care, la rândul ei, pentru “a se face” înțeleasă, ne “impune” creația matematică. Prin aceasta, mi-a insuflat pasiunea pentru filosofia matematicii, care însoțește matematica de la creația sa până la aplicare.

Dedic această lucrare Profesorului Ilie Pârvu, care mi-a indus o viziune unificatoare asupra filosofiei științei, în care matematica și filosofia sa nu pot fi abordate independent de știință și chiar de istoria științei. Această necesitate metateoretică a interdisciplinarității este determinantă pentru abordarea teoretic-filosofică a aplicabilității matematicii.

Fără aceste influențe esențiale, lucrarea de față nu ar fi fost posibilă.

Cuprins

Cuvânt înainte	7
INTRODUCERE	9
I. ISTORICUL CERCETĂRII, TIPOLOGII ȘI OBIECȚII	19
I.1 Modelul aplicabilității semantice al lui Frege	19
I.1.1 Obiecții	32
I.2 Modelul de tip ‘relație internă’ bazat pe teoria mulțimilor	43
I.2.1 Obiecții	45
I.2.1.1 Mulțimea de obiecte fizice	46
I.2.1.2 Circularitatea	58
I.2.1.2.1 Circularitatea metodologică a modelelor teoretice ale aplicabilității	59
I.2.1.2.2 Circularități de construcție	61
I.3 Modelele structurale (de tip ‘relație externă’)	67
I.3.1 Obiecții	72
I.3.1.1 Obiecții reprezentational-funcționale	73
I.3.1.2 Obiecții fundamentale	81
I.3.1.2.1 Circularități	82
I.3.1.2.1.1 Circularitate prin degenerarea modelului structural	83
I.3.1.2.1.2 Circularitate prin prestabilirea structurilor	85
I.3.1.2.1.3 Concluzii	88
I.3.1.2.2 Problema postulării izomorfismului	89
I.3.1.2.3 Problema transferului valorii de adevăr	92
I.3.1.2.4 Problema neangajării specificității matematicii	98
I.3.1.2.4.1 Relații de ordin superior. Izomorfismul de ordinul al doilea	100
I.3.2 Structurile matematicii aplicate	110
I.3.2.1 Conceptul de structură Bourbaki și unitatea matematicii	112
I.3.2.2 Clase de structuri matematice și categorii	117
I.3.2.3 Structura matematică: formală sau non-formală?	120
I.3.2.4 Structuri clasice: matematice și epistemice?	122
II. MODELUL DINAMIC-EVOLUTIV AL APLICĂRII ȘI APLICABILITĂȚII MATEMATICII	127
II.1 Aplicabilitate universală și schema modelului dinamic- evolutiv	130

II.2 Caracterul evoluționist al modelului dinamic-evolutiv	141
II.3 Concluzii	144
III. EXTINDEREA UNITARĂ A STRUCTURILOR.	
IZOMORFISM “DINAMIC”	149
III.1 Eliminarea circularităților	158
III.2 Schema concepției inferențiale a aplicării matematicii în viziunea extinderii unitare	160
III.3 Concluzii	162
IV. MODELUL STRUCTURAL-PROPOZIȚIONAL AL APLICĂRII ȘI APLICABILITĂȚII MATEMATICII	167
IV.1 Modelul structural clasic versus cel propozițional. Concluzii	178
IV.1.1 Adresarea obiecțiilor ridicate la modelele structurale clasice	181
V. CONCLUZII FINALE	189
V.1 Concluzii privind istoricul cercetării	190
V.2 Concluzii privind rezultatele lucrării. Unificare. Proiectare ..	198
Bibliografie	221

Cuvânt înainte

Problematika filosofică a aplicabilității matematicii în științe și investigarea rațională a realității reprezintă o placă turnantă a filosofiei analitice, unde mai multe discipline filosofice sunt apelate pentru a conlucra – filosofia matematicii, a limbajului, a logicii, a minții, epistemologia, dar și matematica, adică însuși obiectul investigației.

Nevoia de teoretizare pentru soluționarea acestei problematice își are motivațiile în însăși complexitatea conceptului de aplicabilitate, dar și în necesitatea justificării epistemice a utilizării metodei matematice în practica științifică, drept metodă principală, chiar constitutivă științei. O ierarhizare tacită, dar evidentă și justificată la nivel epistemologic, a metodelor cunoașterii raționale, plasează metoda matematică pe primul loc, ceea ce impune însăși metoda matematică în teoretizarea asupra aplicabilității matematicii, la un nivel metateoretic. Această impunere, în spiritul unei predicții de acum 70 de ani a matematicianului Grigore Moisil, care spunea că matematica nouă, dezvoltată în jurul categoriei de structură, se va aplica la înseși actele formale ale gândirii, putând genera o “epistemologie matematică”, acordă matematicii un rol metodologic de tip metateoretic. Acest rol ridică însă problemele specifice unei circularități de tip metodologic-epistemic, dar și ale unei revizuirii a conceptului de matematică, probleme care vor fi clarificate în această lucrare.

În primul volum al acestei lucrări, dedicat în special puzzle-ului lui Wigner privind ‘eficacitatea irațională a matematicii’ și soluțiilor oferite la acesta, am clarificat în mare parte cadrul conceptual primar în care problema aplicabilității matematicii poate fi abordată în toate țințele sale și în cadre teoretice care să poată asimila metodologii clasice, inclusiv matematice și științifice.

În volumul de față voi prezenta în mod critic modelele teoretice dezvoltate pentru a reprezenta aplicarea și aplicabilitatea

matematicii, apoi voi oferi soluții constructive care răspund obiectivelor fundamentale și funcționale ridicate la aceste modele. Atenția principală va fi acordată modelelor structurale, deoarece noțiunea de structură matematică intervine esențial atât în caracterizarea matematicii pure, cât și aplicate, iar procesele mentale umane implică la rândul lor reprezentări de tip structural. Propunerile făcute, atât ca alternative structurale, cât și prin noile cadre conceptuale și metodologiile implicite, vor fi analizate inclusiv în vederea posibilității unei unificări teoretice, către un model unic al aplicării și aplicabilității matematicii, care să ofere acea justificare metateoretică de care aminteam la început și să contribuie cu aport explicativ la rezolvarea “misterelor” filosofice care înconjoară aplicabilitatea matematicii.

Lucrarea de față se adresează în special – dar nu exclusiv – matematicienilor, fizicienilor, filosofilor științei, filosofilor limbajului și epistemologilor, dar și studenților acestor discipline.

Autorul